

УДК 339.977

Яременко М.О.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки
Криворізького економічного інституту
Криворізького національного університету

СВІТОВИЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ РИНОК: ВІДМІННОСТІ У СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЯХ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСНОВНИХ ТОВАРНИХ СЕКТОРІВ

У статті розглянуто світовий ринок сільськогосподарської продукції. Надано характеристику поточних та прогнозних інфляційних процесів на двох основних сегментах сільськогосподарського ринку: сегменті країн – членів ОЕСР та сегменті країн, що розвиваються. Проведено аналіз основних факторів, що впливають на вповільнення темпів росту виробництва та прискорення подорожчання сільськогосподарської продукції. Здійснено прогнозний огляд співвідношення цін на сільськогосподарську продукцію та розглянуто потенційну зміну попиту на продукцію до 2022 року.

Ключові слова: світовий сільськогосподарський ринок, зростання цін, мінливість економіки, продовольчі товари, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), розвинуті країни, країни, що розвиваються.

Яременко М.А. МИРОВОЙ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫЙ РЫНОК: ОТЛИЧИЯ В СОВРЕМЕННЫХ ТЕНДЕНЦИЯХ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ОСНОВНЫХ ТОВАРНЫХ СЕКТОРОВ

В статье рассмотрен мировой рынок сельскохозяйственной продукции. Дана характеристика текущих и прогнозных инфляционных процессов на двух основных сегментах сельскохозяйственного рынка: сегменте стран – членов ОЭСР и сегменте развивающихся стран. Проведен анализ основных факторов, влияющих на замедление темпов роста производства и ускорение подорожания сельскохозяйственной продукции. Осуществлен прогнозный осмотр соотношения цен на сельскохозяйственную продукцию до 2022 года.

Ключевые слова: мировой сельскохозяйственный рынок, рост цен, переменчивость экономики, продовольственные товары, Организация экономического сотрудничества и развития (ОЭСР), развитые страны, развивающиеся страны.

Yaremenko M.O. WORLD AGRICULTURAL MARKET: DIFFERENCES IN MODERN TRENDS AND PROSPECTS OF THE MAIN COMMODITY SECTORS' DEVELOPMENT

The world agricultural market is considered in the article. It's given the characteristics of current and forecast inflation processes on the two main sectors of the agricultural market: segment of OECD countries and developing countries segment. The analysis of the main factors which influence the production's growth slowdown and acceleration of the agricultural products prices' increase is done. Forecast inspection of the agricultural price ratio till 2022 is implemented.

Keywords: World Agricultural Market, prices increase, economy variability, food commodities, Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), developed countries, developing countries.

Постановка проблеми. Протягом багатьох десятиліть світове сільське господарство характеризувалося політично спричиненим надлишком виробництва у індустріальних країнах та стагнаційним зростанням у країнах, що розвиваються. Глобальні політичні реформи та економічне зростання докорінно змінили фундаментальні основи попиту та пропозиції, перетворивши сільське господарство на керований ринком сектор економіки, який забезпечує інвестиційні можливості, особливо у країнах, що розвиваються. Відповідно до прогнозів, торгівля сільськогосподарською продукцією у країнах, що розвиваються, буде тільки зростати, складаючи основну частку росту експорту.

Надаючи характеристику світовому ринку сільськогосподарської продукції та описуючи перспективи розвитку його окремих секторів, зазвичай сегментовано виокремлюють дві основні групи: країни – члени Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка об'єднує 34 найбільш економічно розвинених країн світу (більшість держав Європейського Союзу, США, Австралія, Швейцарія, Норвегія, Південна Корея, Японія та інші.), а також країни, що розвиваються. Такий розподіл відбувається не без причин. Хоча світовий сільськогосподарський ринок відносно стійкий по відношенню до економічних коливань, він все ж продовжує відображати двоїстість темпів світової економіки, через повільне відновлення розвинених країн та яскраве зростання у багатьох країнах, що розвиваються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню міжнародного ринку сільськогосподарської

продукції присвячені роботи багатьох вчених, як зарубіжних, так і вітчизняних. Особливої уваги потребують такі науковці, як Й. Браун, Дж. Бафес, У. Мартін, Ф.В. Горбонос, М.А. Горлачук, І.О. Башнянин, О.А. Горлачук, М.М. Ільчук, О.П. Реєнт, О.В. Сердюк, Т.М. Циганкова, Н.В. Шашло, котрі займалися питаннями розвитку світового сільськогосподарського ринку, проблемами його перспектив та питаннями можливостей виходу на нього українських підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є надання характеристики світовому сільськогосподарському ринку. Завдання статті полягають у тому, щоб визначити сучасні ринкові тенденції та окреслити перспективи подальшого розвитку основних товарних секторів ринку сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мінливість сучасних реалій призвела і до змін у світовому сільськогосподарському ринку. Ці зміни відбулися, щоб залишитися і у подальшому визначати еволюцію сільськогосподарського ринку у середньостроковій перспективі. Світове виробництво продовжує реагувати на сигнали ринкових змін, зростаючи, коли ростуть ціни, та спадаючи, коли ціни знижуються.

Через те, що ціни на продовольчі товари мають вагомий вплив на побутові витрати і вартість життя, за їх рухом пильно стежать як споживачі, так і уряди держав. Вони мають однаково важливе значення і для країн, що розвиваються, і для груп країн ОЕСР з меншими доходами, де частка витрат на продовольчі товари часто складає велику частину від загальних

побутових витрат. Поки що зростання споживчих цін в цілому вповільнюється – як у 34 найбільш розвинених країнах світу, що входять до ОЕСР, так і в країнах, що розвиваються. Зокрема, річні темпи продовольчої інфляції впродовж 2013 р. уповільнилися в країнах ОЕСР з 3,8% до 2,7%, а у країнах, що розвиваються – у півтора рази, з 9% до 6% [5]. При цьому, темпи зростання цін на продовольство знизилися у половині країн ОЕСР та у двох третинах країн, що розвиваються. В останнє десятиліття інфляція продовольчих цін у країнах, що розвиваються була значно вищою і більш мінливою у порівнянні з країнами ОЕСР, як ми можемо бачити це на рис. 1.

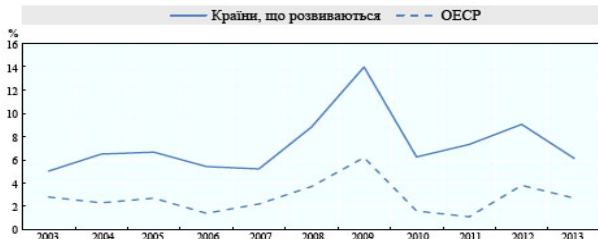

Рис. 1. Інфляція продовольчих цін у країнах ОЕСР та у країнах, що розвиваються (середній річний показник продовольчої інфляції у %, 2003-2013 рр.)

Регіональні агреговані показники суттєво різняться в залежності від країн. У переважній більшості країн ОЕСР показник інфляції продовольчих цін зріс, підвищуючись у майже третині з них до 4%, в той час як загальний рівень інфляції знизився майже у 85% країн ОЕСР. Інфляція цін на продукти харчування продовжує випереджати загальну інфляцію у регіоні ОЕСР. Виняток сьогодні складають Японія, Сполучені Штати, Норвегія і Туреччина [3]. Становлячи лише малу частку продовольства у господарських витратах, у багатьох країнах ОЕСР внесок цін на продовольство до загальної інфляції залишається обмеженим і становить у середньому тільки половину відсотка. В той час, як у Чилі, Мексиці, Туреччині, Естонії, Чехії та Словаччині частка продовольчих витрат в середньому складає близько 20%, а зростання продовольчих цін досягло більше ніж 5% [5]. У цьому випадку вклад продовольства до сумарної інфляції перевищував відсоткову позначку. На рис. 2 зображено річну інфляційну ставку на продовольчі товари в деяких країнах ОЕСР.

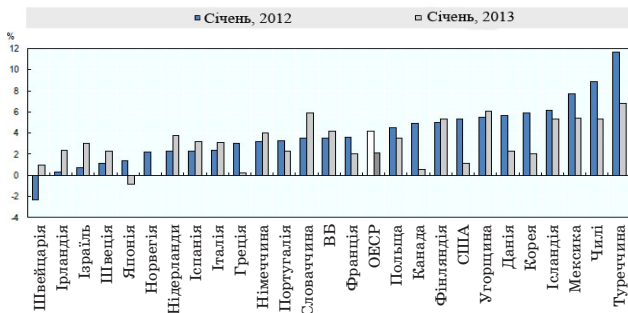

Рис. 2. Річна інфляційна ставка цін на продовольчі товари: обрані країни ОЕСР, %

Попри те, що у розвинених країнах ріст продовольчих цін загалом вповільнився у кінці 2013 р., все ж залишається помітна різниця між країнами. Хоча подвійне зростання цін було винятковим, у деяких країнах воно досягло 10% і більше. Бразилія

(11%) та Венесуела (22%) яскравий приклад такого зростання, а декілька інших країн, як то Уругвай, Нікарагуа, Ефіопія, Танзанія та Малаві втрималися між 10 та 12%. У країнах Азії інфляція продовольчих цін переважно знизилася, в той час як показники країн Африки та Латинської Америки розділилися на ті країни, де спостерігалися прискорене зростання цін та ті, що відчули зниження цін протягом останнього року. Загалом, у країнах, що розвиваються, продовольча інфляція за останні 10 років була менш стійкою і вищою, ніж у країнах – членах ОЕСР [1].

Враховуючи відносно велику частку продовольчих витрат у бюджетах домогосподарств країн, що розвиваються (а вона складає від 20% до 50%), зміни продовольчих цін можуть суттєво впливати на загальну інфляцію. Для приблизно двох третин країн, що розвиваються вклад підвищення продовольчих цін до загальної інфляції становив менше 2%, в той час як у 20% досліджених країн спостерігалися протягом 3 процентних пунктів. На рис. 3 наведено річну інфляційну ставку на продовольчі товари у деяких країнах, що розвиваються.

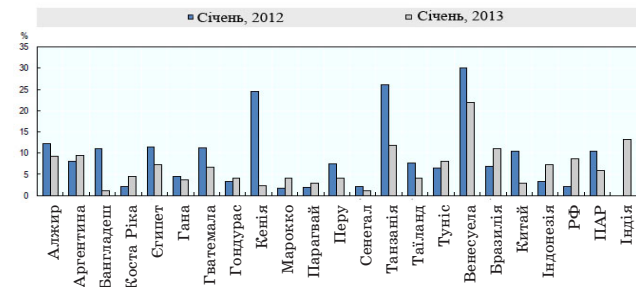

Рис. 3. Річна інфляційна ставка цін на продовольчі товари: країни, що розвиваються, %

Розвиток попиту та пропозиції на сільськогосподарські товари було сформовано та спричинено рядом факторів. До них можна включити високі та зростаючі ціни на енергію та паливо, що призводять до росту виробничих витрат і уповільнення темпів виробництва та обсягів врожайності. Відповідно до прогнозів, зниження росту виробництва у поєднанні з сильним та зростаючим попитом утримуватиме ціни на сільськогосподарську продукцію на історично високих рівнях [2]. У той же час уповільнені показники росту сільськогосподарського виробництва також призведуть до зменшення запасів, що зробить товарні ринки більш сприйнятливими до високої цінової волатильності. Сукупність таких попиту та пропозиції не може не вплинути на невідворотне підвищення цін сільськогосподарської продукції із перебігом часу. Єдиним, що залишається до кінця невизначеним – це ступінь і темпи цінового підвищення.

На рис. 4 наведено загальну еволюцію цін за обраними товарами, з прогнозом до 2022 року. З рисунку видно, що ціни на пшеницю та кукурудзу різко знизяться найближчим часом. Прогнозується, що усі ціни олійного комплексу значним чином знизяться у найближчі два врожайні роки. Потім очікується поступове зростання цін на продукцію олійних культур, а ціни на білкову продукцію залишаться на помірно високому рівні, що спричинене високим попитом на продовольство і паливо. Загальне зростання цін на продовольство за десятиріччя може скласти 10-40%, при цьому підвищення цін на м'ясні продукти помітно випередить темпи подорожчання зернових. Задля попередження такого зростання цін

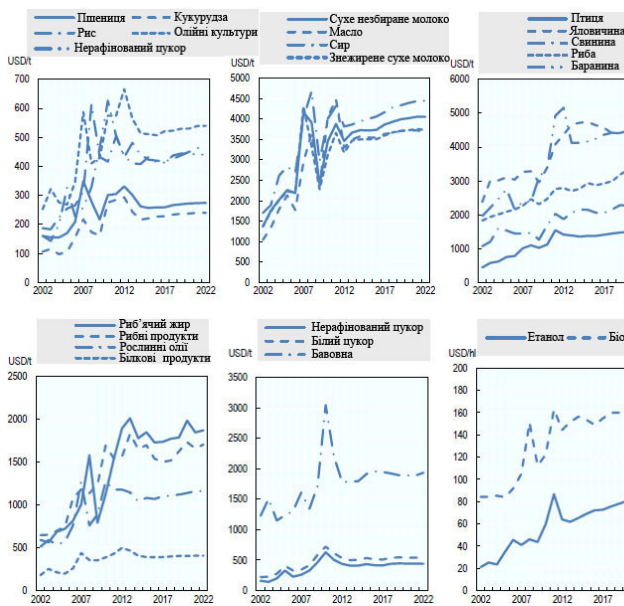

Рис. 4. Цінова динаміка на сільськогосподарську продукцію у номінальному вираженні, до 2022 р.

урядам країн світу необхідно відмовитися від колишніх методів сільськогосподарської політики, роблячи наголос на інноваціях в галузі та рості продуктивності. В умовах загального скорочення світових запасів сільськогосподарської сировини ризики коливання цін значно зростають. Будь які непередбачувані природні або штучні обставини, як то засуха, можуть призвести до зростання цін на продукти врожаю – на 15-40%.

На рис. 5 наведено еволюцію цін на сільськогосподарські товари під дещо інакшим кутом.

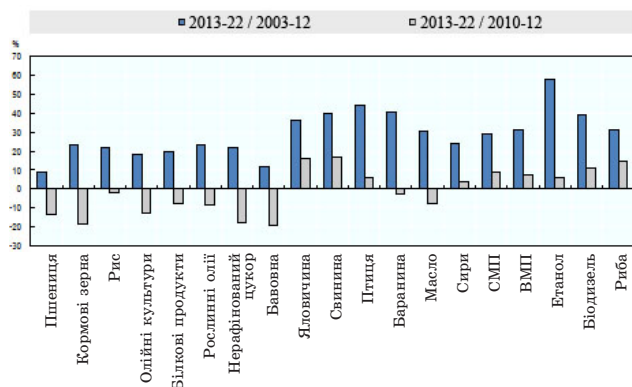

Рис. 5. Усі ціни на сільськогосподарську продукцію по-відношенню до середньої найвищої у номінальному вираженні, 2013-2022 рр., %

На рис. 5 середній рівень цін на сільськогосподарську продукцію у номінальному вираженні в прогностичному періоді 2013-2022 рр. порівнюється із середніми цінами на ці продукти в базовому періоді (2010-2012 рр.) та у попереднє десятиліття (2003-2012 рр.) [3].

Споживання сільськогосподарської продукції продемонструвало свою стійкість в умовах світових економічних потрясінь та продовження погіршення перспектив росту і зростаючого безробіття у розвинених країнах, що перемежується з періодами високих і нестабільних цін. Його визнано основним двигуном сільськогосподарського ринку у середньо-

строковому періоді. Країни, що розвиваються, відіграють зростаючу за своїм значенням роль на світовому сільськогосподарському ринку у перспективі до 2022 р., швидко та ефективно адаптуючись до змін у фундаментальних засадах цього ринку. Очікується, що саме стрімкий розвиток цих країн забезпечить високий попит на сільськогосподарські продукти до 2022 р. і, як результат, повернення до стабільного економічного зростання і попиту у розвинених країнах (рис. 6).

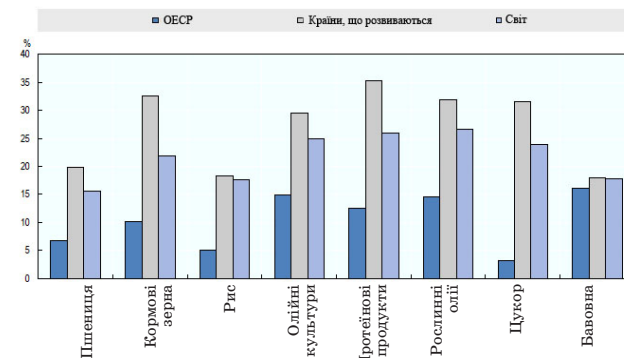

Рис. 6. Зміна споживання продукції рослинництва у 2022 р. по відношенню до 2010-2012 рр., %

Країни, що розвиваються, зі своїми вищими перспективами до прибутків від споживання продовжать диверсифікацію сільськогосподарського ринку, відходячи від базових продуктів харчування і зернових до протеїнових продуктів, включаючи м'ясо і продукцію молочної промисловості по мірі зростання своїх доходів та загального достатку.

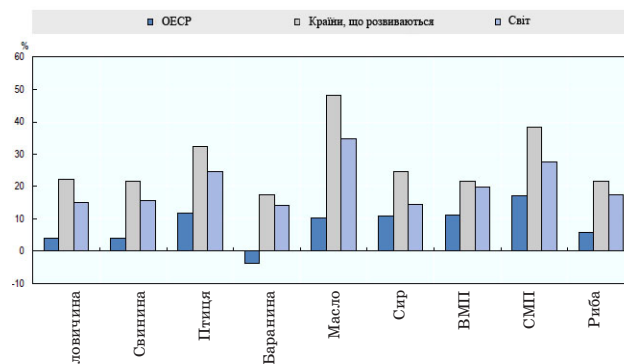

Рис. 7. Зміна споживання тваринницької та рибної продукції у 2022 р. по відношенню до 2010-2012 рр., %

З рис. 7 видно, що зростаюче споживання м'яса та молочної продукції також призведе до підвищення непрямого попиту на кормові зерна і протеїнові продукти, які використовуються для годівлі худоби у регіонах з дефіцитом вітчизняних запасів кормів, щоб задовольняти частину зростаючого попиту.

Висновки з проведеного дослідження. Головними факторами уповільнення темпів виробництва найближчим часом стануть нестача сільськогосподарських угідь, ріст витрат, зростаючий тиск екологічних факторів, а також загальне багаторічне скорочення інвестицій у сільське господарство, що викликає довгострокову тенденцією зниження цін на його базові продукти. Тим не менш воно зможе задовольнити майбутній загальносвітовий попит.

Під дією росту чисельності населення, збільшення доходів, урбанізації та зміни раціону харчування, споживання основних сільськогосподарських культур найбільш стрімко зростає у Східній Європі і Центральній Азії, а також у Латинській Америці та азійських країнах. Доля країн, що розвиваються, у світовому виробництві продовжить зростати, оскільки притік інвестицій у сільськогосподарський сектор цих країн буде сприяти скороченню розриву у продуктивності між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються.

Щоб країни, що розвиваються, могли скористатися економічними вигодами, уряди повинні інвестувати у свій сільськогосподарський сектор для того, щоб стимулювати інновації, підвищити продуктивність і вдосконалити інтеграцію у глобальних ланцюгах доданої вартості.

Сільськогосподарські стратегії мають бути направлені на вирішення проблеми волатильності цін на товарних ринках, використовуючи інноваційні

інструменти управління ризиком, забезпечуючи при цьому стійке використання земельних і водних ресурсів та зниження продовольчих відходів та втрат.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Agricultural Market Information System (AMIS) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://statistics.amis-outlook.org/data/index.html>.
2. Agricultural Market Agency (ARR) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.arr.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=687&Itemid=528.
3. European Commission. Agriculture and Rural Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/agriculture/markets/index_en.htm.
4. Food and Agriculture Organization of the United Nations Organisation [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fao.org/publications/en/>.
5. Organisation for Economic Co-operation and Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/statistics/>.